

Walter Kasper

PAPI LÉT ÉS KÜLDETÉS

A jelenlegi helyzet

Témánk prizmaként bontja sugaraira azt a problémaköteget, amellyel az utóbbi két évtizedben küzdöttünk. Gondoljunk csak a hihetetlen kulturális és társadalmi változásra, amely alapvetően meghatározta a pap helyzetét. Vagy az újabb bibliára alapozott és dogma történeti megfontolásokra, amelyek kezdetben egyeseknél megrendítték az áthagyományozott dogmatika papképét, jóllehet lényegében véve mégiscsak gazdagodást eredményeztek. Emlékezzünk a Zsinat megújult tanítására az Egyház lényegéről és küldetéséről a mai világban, valamint az összes megkeresztelt általános papságáról. Ezt a megújulást átmenetileg egyesek az Egyház demokratizálódásaként értették félre. Hosszútávon azonban a laikusok felelősség-vállalásához vezetett az apostoli szolgálatokban és jelentősen megváltoztatta a lelkipásztorkodási formát és viselkedést. Gondoljunk a krisztológia újabb vitáira. Az „alulról” vagy „felülről” kiinduló krisztológia ugyanis mélyen érinti az Egyház és a papi szolgálat értelmezését. S végül, az Isten-kérdés problémája legalább 15 év óta a teológiai viták alaphangját alkotja.

Az elmúlt két évtizedben mindezeket az áramlásokat válságos fejlődés kísérte. Emlékezzünk paptestvéreinkre, akik elhagyták a papi szolgálatot. Szorongattatásunkat azonban mi sem jellemzi jobban, mint a papságra jelentkezők száma: az utóbbi időkhöz képest csökkent. Mindenki tudja, milyen megoldhatatlannak tűnő problémák származnak ebből a folyamatból. De milyen lesz egyházközseink jövője?

Természetesen lehetetlen kimerítően tárgyalni egyetlen előadás keretében a probléma minden kérdését. Csak szerény teológiai hozzászólást szeretnénk kifejtetni. Elsősorban alapvető kérdéseket akarunk felvetni. Mi is tulajdonképpen a papi szolgálat? Miért van szükségünk papokra? Mi hordozza és tartja fenn a papi szolgálatunkat? Ilyen kérdésekkel a teológus elejét veszi a felületes megoldásoknak. Pl., hogy pusztán szervezeti rendelkezések elegendők. Közösségeink életéhez sokkal többre van szükség, mint – az egyébként nélkülözhetetlen – tevékenykedésre. Csak akkor létezhetnek, ha újból átgondoljuk emberi és keresztény életünk gyökereit és forrásait. Ismét fel kell vetnünk a papi szolgálat teológiai „ügyét”, kérdését. Egyébként nem a papi szolgálat mibenlétével, hanem csak szervezeti kérdéseivel – ki, hogyan és mikor csináljon valamit! – törődünk. Pedig az igazi megújulás megköveteli, hogy visszatérjünk a forráshoz, Jézus Krisztus evangéliumához!

Kiindulópontnak a korintusiakhoz írt első levél negyedik fejezetének első mondatát veszem: „Úgy tekintsenek minket az emberek, mint Krisztus szolgáit és Isten titkainak gondnokait.“ Alig fogalmazhatjuk meg szabatosabban a papi létet és küldetést. Éppen ezért szeretném közelebről megvilágítani Pál apostolnak ezt a kifejezését három lépésben.

I. A PAP ISTEN EMBERE

Józanul szemléljük a helyzetet

Helyesen akarjuk megérteni, hogy a pap Isten titkainak gondnoka? Akkor kendőzés és szépítés nélkül vegyük szemügyre helyzetét. Korunk legsúlyosabb tételeihez tartozik a hír, hogy az Isten meghalt. Ez nem zárja ki, hogy korunk embere szíve rejtett csücskében mégis őriz egy Isten-képet s néha feléje is fordul, s azt sem, hogy teljesítményre és fogyasztásra berendezett társadalmunk értelemlhiányát főleg a fiatalok érzik, s a meditáció, értelem, valamint transzcendencia-megtapasztalás új formái után kutatnak. Főként pedig nem jelenti azt, hogy ne lenne szép számú komolyan vallásos személy, aki életét a hit szerint alakítja. A köztudatot és a közvéleményben érvényes, elismert mércéket azonban egyre kevésbé hatja át a vallásosság meglévő formája. Mert a kifejezés: Isten meghalt, nem azt jelenti, hogy ő egyáltalában nem létezik. Csak élet nem árad ki belőle; a legtöbb ember Isten halálát eddigi gondolkodás- és cselekvésformáitól való megszabadulásként éli meg. Ilyen értelemben: a tömegek hitetlensége „az idők jele“.

Első helyen ez a helyzet teszi oly nehezzé ma a papi szolgálatot. Kilép hűséges híveinek a köréből? Ritkított levegőjű térbe kerül, ahol hamarosan légzési zavarai támadnak. Ezért érzi magát sok pap úgy, mintha ellenkező irányba rohanó vonat zárólámpája lenne. Az a benyomása, hogy a ma születő világban nincs helye, annak nincs reá szüksége. Következményei? Beletördés, kishitűség, erőszakos visszaütés. A felvilágosodással megkezdődött folyamat döntően kihát a nagy tömegekre. S egyelőre nincs kilátás mélyreható irányváltásra. Evvel a helyzettel bátran szembe kell nézni. Panasz és vád nem segítenek. Mégkevésbé a szemrehányás.

Ítéljünk a keresztyén hit alapján

A helyzet felismerése után, második lépésként, alkossunk ítéletet. Ennek mértéke csak a keresztyén hit lehet. Hitünkben eredő meggyőződésünk: Isten az emberi élet eredete és célja. Teremtényi voltunkból következik, hogy Istent – még ha akarnánk – sem rázhatjuk le. Amíg az ember él, Isten nem lehet számára halott. Léte minden pillanatában Isten tartja őt fenn, nehogy visszasüllyedjen a semmibe. Éppen ezért, ha talán rejtett módon is, az emberek szükségszerűen érintkeznek vele, amikor kapcsolatba kerülnek létük alapjával. Főképp amikor minden álarcot levetnek és talán dacosan vagy türelmes re-

ménnyel vállalják életük sötét titkát. De akkor is, amikor áttörik szokásaikat, egymásnak megbocsátanak s önzetlen szeretetben, hűségben megnyílnak. Valószínűen a mi hibánk, hogy nem ismertük fel a modern ember Isten—megtapasztalásának új formáit, vagy ezeket még nem fogalmaztuk meg kellően. Mert ha nem lennének ilyen tapasztalatok, akkor az ember visszafejlődött volna leleményes állattá. Az ember titka ugyanis végeredményben Isten titkán alapszik. Csak akkor illeti meg az embert önrendelkező, s másoknak alá nem vethető méltóság, ha egy végső, mind magától, mind másoktól elkülönített Titokba torkollik.

Tételünkre ma már felsorakoztathatunk egy negatív bizonyítékot. A vallásosság elvesztésével lépést tart az elidegeníthetetlen emberi méltóság érzékének sorvadása. Az embert, születésétől a haláláig csak tárgyként kezelik. Nem véletlen a mai követelmény, hogy számoljunk fel Nyugat emberről vallott mítoszát és temessük el „a vénülő Európa emberi méltóságérezkét“. Ezért a jövőben sem szűnhetünk meg Istenről beszélni, valóságáról tanúskodni. Sőt az eddiginél sokkal érthetőbben kell tennünk. Az emberhez méltó emberi lét és társadalom egyetlen útja: visszatérni Istenhez és újból tisztelni Őt!

Cselekedjünk papokként

A látás és ítélet a cselekedethez vezet. A vallás és társadalomtörténet általánosan elfogadott tétele: minden társadalomnak szüksége van a transzcendencia intézményes jeleire. Látható módon képviselik a közösség számára a mindent egybefogó, értelmet teremtő isteni távlatot. Egyúttal megteremtik, szakvakba és szimbólumokba foglalják a közösség életéhez nélkülözhetetlen általánosan elfogadott alapot. Történelmi szinten új, még alig száz éves a próbálkozás, mely a társadalmat ateista vagy vallásilag közömbös alapokra akarja építeni. Tűzpróbáját még nem állta meg. Hirdették, hogy a szekularizáció haladásával a vallásosság hamarosan kihal. Evvel ellentétben látjuk, hogy a vallásosság nemcsak nem tűnt el, hanem gyakran pont ott ébred új erőre, ahol leginkább törekszenek eltüntetésére. A tudomány és a politika tehetetlen, amikor az élet értelmét keressük a halál és a vétek láttára. Csak a vallás képes feleletet nyújtani. Téves lenne, ha a túlvilággal akarnánk vigasztalni ott, ahol emberileg segíthetünk. De kilátástalanná válik az evilági élet, ha a túlvilágot pusztán vigasznak tekintjük. Egyébként, mi vigaszuk lenne az emberileg vigaszthatatlanoknak? Ki vigasztalná a rég elhunytakat, akik nem érhették meg a remélt szabad birodalmat? Vagy azokat, akik alulmaradtak, akiknek szinte semmit sem adott a sors? De még a sikereseknél is, mennyi kikerülhetetlen szenvedést találunk. Ilyen kérdések láttán kristályosodott ki a történelemben: szükség van a papi hivatalra. A jövőt tekintve sincs semmi kilátás arra, hogy társadalmunkban valaki más átvehetné ezt a feladatot. Csak a vallás és képviselői nyújthatnak itt értelmes feleletet.

A transzcendencia intézményeit azonban főleg belülről fenyegeti veszedelem: könnyen összekeverik magukat a tőlük képviselt üggyel. Ettől a veszélytől a kereszténység sem mentes. Sőt, történelme óvatosságra inti, önkritikára szo-

rftja. Az általános vallástörténelem papi képét ugyanis csak kritikusan alkalmazhatjuk. Ezt igazolja a bibliai szóhasználat is. A Szentírás az egyetlen főpapnak, Jézus Krisztusnak tartja fõnn a papi címet. Ő pedig papságát a kereszten tölti be. Istenre utal: önmagát teljesen kiüresíti, hogy így teljesen Isten jele, kiüresedett, kivájt formája legyen. Éppen ezért a keresztény papság õsmintája és maradandó normája a kereszt eseménye.

Ez hat arra, hogy milyen formában kell Jézus Krisztus papságát megjelenítenünk. Külsõ tekintély vagy világi hatalom – lényegénél fogva – nem alkothatja az újszövetségi papság transzcendenciájának jelét és szerkezetét. A pap mindenekelõtt azzal lesz Isten jele és tanúja a világban, hogy teljesen beleolvad Jézusnak a kereszten magára öltött létformájába. A pap Isten titkának gondnoka. Elsõ helyen tehát a hit embere. A hit itt nemcsak helyes igent jelent a tételekben kifejezett igazságra. Biblikus értelme sokkal átfogóbb: Istenre építeni, benne bízni; helyt állni abban, amit nem látunk; életünk értelmét és mércéit nem a közvetlen biztonságokba helyezni, hanem a reménybõl meríteni erõt; abból, amit nem tervezhetünk és nem valósíthatunk meg. Az ilyen hit elsõsorban imában õlt testet. Ennélfogva a pap elsõ feladata az Isten dicsõítése, az istentisztelet. Az eucharisztia ünneplésében fejezzük ki, hogy életünk nem saját teljesítményünk gyümölcse, hanem létünket s ennek teljességét Istennek köszönhetjük. Itt nyilvánítjuk ki, hogy az emberi lét nem pusztán munka vagy teljesítmény, de nem is fogyasztás: az ünnep és ünneplés adja meg teljességét. Micsoda társadalomkritikai, és mennyire szükséges kijelentés. Nincs emberibb dolog, mint istentiszteletet ünnepelni!

A vallás így egyáltalában nem csak egyéni vigasz. Ilyen értelemben mindig lesz politikai távlata a vallásnak és a papságnak. De ez a politikai dimenzió hozzátartozik a valláshoz, nem kívülrõl adjuk hozzá. Fontosak a politikai állásfoglalások és ténykedések: de nem ezek miatt van szükség az Egyházra és a papságra. Az Egyház és a papság társadalmi jelentõsége nem abban áll, hogy kenetesen elismétli azt, amit már mások valószínûleg jobban elmondtak. A pap fõleg avval tölti be társadalmi szerepét, hogy eleget tesz saját, senki másra át nem ruházható feladatának. Azaz beszél az Istenrõl. A pap éppen avval segíti a laikusokat világi feladataik betöltésében, hogy mint a hit és ima embere, fényt, erõt sugároz feléjük. Ilyen értelemben áll: a papot az emberek szolgálatára rendelték, hogy megfelelhessen Isten elõtti feladatainak. Pont manapság ez a legfontosabb szolgálata!

II. A PAP JÉZUS KRISZTUS SZOLGÁJA

A pap Isten szolgálatára van rendelve. Az õ titkai azonban rejtve vannak az emberek elõtt. Legfeljebb nyomaikat tapogathatjuk ki. Nem mai, hanem alapvetõ s örök igazság ez. A papnak tehát – látszólag – „lehetetlen” feladata van. De a keresztény tanítás magja éppen az, hogy Isten megfoghatatlan titka Jézus Krisztusban felfoghatóvá, a mérhetetlen Isten idõben és térben mérhetõ-

vé; a láthatatlan, láthatóvá; a távol eső közelivé lett. Az örök Csendet meghallgatja világunk. Az Írás sok helyen mondja, hogy Isten öröktől elrejtett titka Jézus Krisztusban történelmileg kinyilvánult. S hozzáteszi, hogy Isten titkának kinyilatkozásában az ember titka is végérvényesen nyilvánvalóvá vált. Ezért nevezi magát Jézus egyszerre az örök Atya Fiának és új Ádámnak.

A papi szolgálat krisztológiai alapja

Hitünk alapigazsága, hogy Jézus Krisztus valóságos Isten és valóságos ember. Ez minden egyéb igazságot magában foglal, ebből érthetjük meg a pap küldetését is. Nem részletezhetjük azt a vitát, ami a mai teológiában e körül az alapigazság körül folyik. Egy azonban világos: Ha Jézus Krisztus csak ember s semmi több, akkor csak emberit adhatna nekünk, akkor nem lennének megváltva a bűntől, a haláltól, mulandóságunktól – azaz tulajdonképpeni emberi nyomorúságainktól. Csak Isten válthat meg bennünket a haláltól. De ha Jézus – a bűnt kivéve – nem lett volna igaz és teljes ember, akkor Isten nem nyúlhatott volna Őbenne emberségünkhöz; akkor elvont, üres és hiábavaló lenne megváltásunk. Reménységünk alapja csak az egész, a történelem és a hit Jézusa lehet. Az egész Jézus a **titok**, amiről tanúskodnunk kell. Aki ebben ingadozik vagy aki itt mellébeszél, az a kereszténység alapját ingatja. Pont azt homályosítja el, ami a kereszténység igazi világitó ereje.

Jézus Krisztus közvetítő Isten és az ember között, az Újszövetség egyetlen papja. Minden papság csak részesedés az Ő papságában. Ma, az előző korokkal szemben, ismét világossá vált, hogy minden megkeresztelt és megbérmált részesedik Jézus Krisztus papságában. Mindannyian együtt alkotják Isten papi népét, amelyben többféle és különböző karizma van. Jézus Krisztus egyetlen papságában való részvétel azonban nem „csak úgy” a mienk, nem „büszkélkedhetünk” vele. Ajándék, amit újra meg újra javunkra írnak. S itt tűnik ki a felszentelt papság feladata. Az Efezusi levél szerint a papok (4,12) feladata, hogy a szenteket „szolgálatuk betöltésére” neveljék. Papként szolgálnak, hogy mások is szolgálhassanak! Szolgálat, amelyet Jézus Krisztus teljhatalmából gyakorolnak. A pap azáltal készíti fel a közösséget a szolgálatra, hogy Jézus Krisztust, mint a közösség alapját és mértékét jeleníti meg.

A papszentelés szentségének lényege az, hogy a pap a kézfeltétel és az imádság által különlegesen hasonló Jézus Krisztushoz s ezáltal rendelődik a szolgálatok szolgálatára, Jézus hivatalos és nyilvános tanújaként. Egyszer s mindenkorra arra képesíti a papot, hogy Jézus Krisztus nevében beszéljen és cselekedjék. Helyesen értelmezve, ez a tétel nem szolgáltat alapot semmiféle klerikális hatalmi törekvésekhez. A beszéd és cselekvés Jézus Krisztus nevében ugyanis megköveteli azt is, hogy az ő módján beszéljünk és cselekedjünk: ne csak hivatalos ténykedésekkel, hanem életünk tanúságával jelenítsük meg őt. Ezen a ponton érintjük a papi szolgálat tulajdonképpeni titkát. A pap Jézus Krisztus felhatalmazott szolgája, legyen egyúttal az ő barátja is...” Nem ne-

vezlek többé szolgálának benneteket, mert a szolgáló nem tudja, mit tesz ura. Barátainknak mondalak benneteket, mert amit hallottam Atyámtól, azt mind tudtul adtam nektek" (Jn 15,15). A barátság Jézus Krisztussal a papi hivatás végső és legmélyebb indítéka, a papi élet tartópillérje. A vele való barátság ad kulcsot az egyik, ma oly sok papot kísértő nehézség megoldására. Szenvednek, mert az a benyomásuk, hogy szolgálatuk szétforgácsolódik, mivel szinte hihetetlenül sok feladat és kötelezettség nehezedik rájuk: a hullámok csaknem összecsapnak a fejük felett. Csak akkor találja meg a pap önazonosságát, ha léte veleje vezet. Léte pedig Jézus Krisztustól kap egységesítő vonatkoztatást, a vele való közösségben, barátságban talál nyugópontot.

Próbáljuk meg most három szempontból jobban megközelíteni a Jézusért vállalt papi szolgálatot. Sajnos, ismét csak töredékes utalásokkal szolgálhatunk.

A papi szolgálat hármas kifejtése

1. Jézus Isten végérvényes ígéje, ő adhat értelmet, irányt, távlatot életünknek. Ennélfogva a Jézusért vállalt papi szolgálat első helyen az **ig e s z o l g á l a t a**. Mégpedig egészen átfogó értelemben: a prédikáció, a beszélgetés, a betanult előadás és az alkalmi szó, a megszólítás, üdvözlés, s nemcsak amit kiejtünk, hanem az is amit éneklünk: énekek, himnuszok, vallásos dalok. Egyetlen központjuk: Jézust, a megfeszített hirdetjük! Igehirdetésünk tartalmát ne saját gondolataink és feltételezéseink alkossák, hanem Jézus Krisztus evangéliuma – úgy, ahogy az írások tanúskodnak róla s továbbadta az egyházi hagyomány.

Kétségtelen, úgy kell hirdetni ezt az evangéliumot, hogy a mai ember megérthesse. Ne akarjunk tehát a fejébe gyömszölni betanult formulákat, „konzerveket”. Legyen élő az evangélium: világítsa meg a mindennapot, vonatkozzék a gyakorlati életre. A mai ember célja, nem pedig mércéje az evangélium hirdetésének. Az evangélium mondjon neki „valamit”: döntőt, egyedülállót, nélkülözhetlent és felülmúlhatatlant. Nem nyirbálhatjuk meg tehát Jézus Krisztus örömhírét a divat szerint. Az ember érdekében törjük át a közhiedelmeket, hogy nagyobb legyen a remény, teljesség és öröm.

Igy Isten ígéjének szolgálata átültetési folyamat. Akkor sikerül, ha mindenekelőtt saját életünkbe palántáltuk át a keresztény örömhírt. Az igehirdetés „contemplata tradere”: saját elmélkedéseink gyümölcseinek továbbadása. Élünk tehát mi papok Isten ígéjének tanulmányozásából és elmélkedéséből. Ma több működési területünkön maradhatunk műkedvelők. Nem lehetünk szakemberek minden fontos kérdésben. De legyünk ezekké, amikor felvilágosítást várnak tőlünk a hitről, s annak életre vonatkozó jelentőségéről. Ehhez pedig nélkülözhetetlen az állandó teológiai továbbképzés. Diaszporánkban helyezük erre a fő hangsúlyt, elsőbbséget!

2. Isten ígéje látható módon jelent meg Jézus Krisztusban. Ezért Jézus Krisztus mint Isten ígéje szentség. Isten látható jele és eszköze a világban.

Ennélfogva az evangéliumi szónak újra meg újra láthatóvá kell válnia konkrét jel-cselekedetekben. Így Jézus szolgálata mindig szentségi szolgálat is. A szentségek nem mágikus jelek, hanem a kegyelem látható szavai, a keresztény kiengesztelődés közösséget teremtő formái. Elkísérnek bennünket életünk minden szakaszán s jelen vannak minden döntő fordulópontján. Az ilyen szentségi szolgálat nem üres kultikus szerep: ellenkezőleg, a legteljesebb mértékben emberszolgálat! Ezért a szentségek, főleg az eucharisztia ünneplése a papi szolgálat köz- és csúcspontja.

A múltban gyakran egyoldalúan és elszigetelve állították előnk a papi szolgálatot. Az utolsó Zsinat áttörte ezt a szűk szemléletet. Isten ígéjének hirdetéséből és a közösség építéséből indult ki a papi szolgálat értelmezésénél.

Ennélfogva a szentségek ott gyümölcsözőek és ésszerűek, ahol tényleges hitet, reményt és szeretetet ébresztenek. Ezek a gyümölcsök a liturgikus megújulás mércéi is. Félreértenénk a megújulást, ha pusztán a rituális formákból, nem pedig a hit és élet szemszögéből indulnánk ki. Nemhiába mondja a Zsinat: „Keveset használnak a legszebb ceremóniák és a legvirágzóbb egyesületek, ha nem érelik az emberekben a keresztény hitet.” – Másrészt, a szentségek elsődleges célja nem az egyéni áhítat, hanem a közösség hitbeli növekedése. Semmi esetre sem válhatnak tehát a kiszolgáltató pap személyes lelki igényeinek játékszereivé. A liturgia magától érthető emberiségéhez tartozik – a teremtő és alkalmazkodó jelleg mellett – a begyakoroltság is. Senki sem élhet állandóan a „teremtés stresszében”. Az embernek szüksége van hagyományokra és szervezetekre is. Unos-untalan emlegetjük, hogy „a szentségek az emberért vannak”. Ez az elv nemcsak arra jogosít, hogy feltörjük, ami elkérgesedett. Megkívánja azt is, hogy megőrizzük azt, ami teremtően gazdagít s új szokásokat vezessünk be, amelyek otthont és támaszt teremtenek az embereknek. A liturgia emberiségéhez tartozik az is, hogy az emberek otthonosan mozogjanak benne.

3. Jézus Krisztus nemcsak Isten végérvényes szava s eszkatologikus szentsége. Pásztor is, aki utánamegy az elveszett bárányoknak, összegyűjti a szétszórtaakat. Jézus Krisztus szolgálata ennélfogva pásztori szolgálat is. Jézus eszkatologikusan akarta összegyűjteni Isten népét. Békét teremtett a kereszten Isten és az ember, valamint az emberek között. Így a zsidók és pogányok, minden népek és nemzetek, fajok és osztályok egyháza elővételezi az eszkatologikus békét, jele és eszköze az egész emberiség egységének. Az Egyház természetesen a helyi közösségekben valósul meg. Ez nemcsak szellete és közigazgatási egysége, hanem megvalósulása és képvisellete az Egyháznak. Tulajdonképpen Egyház az adott helyen, amelyben az egyes keresztények ténylegesen megtapasztalhatják a keresztény megváltás valóságát, Krisztus megváltó művét. Ezért, ha Jézus Krisztust szolgáljuk, az Egyházat és a közösséget építjük.

A pap különleges megbízatást kapott erre a pásztori szolgálatra. A jó Pásztor módjára, aki életét adja juhaiért, összegyűjti, vezeti és irányítja a nyáját. Éreztetnie kell, hogy Isten Jézus Krisztusban föltétel nélkül elfogad minden embert. Ezért teremtsen meg a testvériség olyan terét és az emberiség olyan szakaszát, amely értékeli mindenki adottságát és feladatát. Fedezze fel és élesztse a különböző karizmákat. Biztassa, hagyjon nekik teret, építse be őket a közösségbe. A pap tehát lelkipásztori szolgálatot is végez, a szó eredeti értelmében.

A közösség vezetésében gyakorolt lelkipásztori szolgálat több tehát a pusztán szervezésnél és ügyintézésnél. A közösség vezetése lelki szolgálattal. Megvalósul, amikor Isten szavát hirdetjük, a szentségeket, s főleg az eucharisziát, mint az egység szentségét ünnepeljük. Nem utolsó sorban pedig személyes tanúságtétellel. Mert az emberbarát Isten, emberi közvetítéssel, az emberek egész életstílusával akar közöttünk lenni. Egész embert és sajátos életstílust kíván tehát a jó Pásztort követő lelkipásztori szolgálat. Olyan, amely egyszerű, szerény, igénytelen, nyílt, hozzáférhető, testvéri, kész párbeszédre és közvetítésre, megbocsátásra képes. Másrészt viszont határozott, világos, egyértelmű. Örömmel vesse a pap magát munkába, vállalja a felelősséget, s legyen az embervezetés művészetének mestere.

Egyetlen mondatban összefoglalva: pap annyit jelent mint plébánosnak lenni.

Kiút a paphiányból?

Az utóbbi meghatározás feltárja a jelen krízis egész kiterjedését. Tudjuk, hogy már ma, de főleg a közeljövőben sokkal több plébániánk lesz mint plébánosunk. De a plébánia plébános nélkül ellentmondás. Mert a keresztény közösség lényege igényli, hogy valaki ellássa azt a hivatalt, amely szolgálatai betöltésére nevei. Központjában az eucharisztia áll: lényegében tehát eucharisztikus közösség. Az egység eucharisztikus szentsége azonban nem létezhet az egységet szolgáló pap nélkül. Nehéz helyzetünkben számos laikus munkatársra találtunk. Nélkülük nem végezhetjük, s nem is kívánjuk végezni szolgálatunkat. Mégis, ezek a munkatársak csak átmeneti „pappótlékok”. Sajátos kildetésükre akkor is szükség van, ha elegendő a pap. Következmény: a paphiányt csak papok szüntethetik meg. Hosszútávon egyetlen elgondolás sem segít, ha megfelelkezik az ügy velejáról. Ahelyett, hogy megoldanák a krízist, csak súlyosbítják.

Tudom, hogy rendkívüli esetekben (pl. betegségben) a szentmisén kívül is áldozhatunk. De nem használjuk rosszul ezt az elvet, amikor rendszeresítjük a szentáldozást az ún. pap nélküli vasárnapi igeliturgián és áldozási istentiszteleten? Nem esünk vissza a régi hibába, amikor oly könnyen és rendszeresen áldoztattunk a szentmisén kívül? Nem kellene nyíltabban megvitatni az ún. „víri probati” papszentelését, akik joggal lehetnének plébánosok? – Ez a kérdés újabb problémákat vet fel: házassági szentelése nem oldana meg minden problémát. Az alapkérdés nem az, hogy a klérus házasságos vagy nőtlen legyen-e,

hanem a papi szolgálatnak megfelelő lelkeség, életforma. A mondottak alapján ugyanis a pap ige szolgálatlaltal, a szentségek kiszolgálásával és lelkipásztorokdással jeleníti meg Jézus Krisztust. Nem válhat tehát hivatalnokká. Teljesen fel kell omdadnia Jézus életformájában, hogy egészen Jézus lelkéből élhessen, ebben cselekedhessen. Üresítse ki önmagát, hogy egészen Jézus Lelke tölt- hesse be, aki rajta keresztül próbálja megjelteni, itt és most, Jézus Krisztus személyét és művét.

III. PAP A LÉLEK KÖZVETÍTŐJE

Egyesek talán azt várják, hogy ebben a harmadik részben, Isten és Jézus Krisztus után, az Egyházzról beszéljek. De furcsa és újszerű háromságtan az, amelyik Istent-Krisztust-Egyházat hirdet. Neoplatonikus éonspekulációhoz hasonlítana, nempedig az igazi krisztusi háromságos hitvalláshoz. Az Apostoli Hitvallásban az Egyház a harmadik helyen áll ugyan, de a Szentléleknek alá- rendelt. Az egyház ugyanis csak hely, tér, szentségi jel, amely Jézus Krisztust a Szentlélekben maradv a történelemben és a világban megjeleníti. Az Egy- ház tehát nem csupán szervezet, rendszer, vallásos szolgáltatás vagy szociális igényeket kielégítő teljesítmény-vállalat, sem pedig pusztán hivatali intéz- mény, illetve hatóság. Bibliai nyelven: Isten épülete a Szentlélekben. Dogmati- kailag pedig: A Lélek szentsége. S ez a megfogalmazás alapvető jelentőségű a papi szolgálat megértéséhez. Kiemeli, hogy a pap szolgálata az Egyházért és az Egyházban lelki szolgálat. Ismét három szempontból vizsgáljuk meg a papi hivatal lelki dimenzióját.

A pap lelki ember

A papi hivatal lelki dimenziójának első követelménye: legyen a pap lelki ember. A papszentelésekor, ima és kézföltétel által különös módon részesedik a Szentlélekben. Régóta „lelkésznek” nevezik. S mit jelent az, hogy lelki ember? Nem pusztán bensőséges ember. A Biblia ugyanis nem különbözteti meg platonikus értelemben a külsőt a belsőtől, a testet a lélektől. A határmezsgye nem a külső és belső, hanem Isten és az ember, a Teremtő és teremtmény kö- zött van. A látható, megvalósítható, kitervezhető a lelki ember számára nem az egyedüli valóság. Helyet ad Isten lelke előre el nem tervezhető működésé- nek. Isten kifürkészhetetlen Lelkéből él. A hitből, reményből és szeretetből vállalja életét. Bízuk az ima, az isteni ige és a szentségek ünneplésének erejé- ben. S végül, nem utolsó helyen, hisz az áldozat, a lemondás és a szenvedés jelentőségében.

A hitből merítő, reményre építő és szeretetben tevékeny lelki élet első megnyilvánulása: az evangéliumi tanácsok szerint igazodik. Egészen ráhangolja magát Isten Lelkének vezetésére. Ennek látható jeleként lemond a házasságról és a meghitt családi életéről, az anyagi javakba vetett biztonságról s a külső hatalomról, tekintélyről. Az evangéliumi tanácsok szerinti élet az Isten és az emberek szolgálatára megnyíló keresztény szabadság jele. Az ilyen lelki élet nagy mértékben illik a papi szolgálathoz. A keresztény papság jövőjét is dön-

tően meghatározza, hogy sikerül-e több megértést ébreszteni erre a lelki életformára. A jövő útja nem a helytelenül értelmezett szabadság (szabadosság), hanem az evangélium gyökeres vállalása.

Csak ebben az összefüggésben vitathatjuk meg szakszerűen a papi nőtlenség problémáját. Három pontot kell kiemelni. Először: Nem manicheista leértékelése a szexualitásnak és házasságnak, ha valaki nagyobb cél érdekében — amire egész életét áldozza — szabadon a nőtlenséget vállalja. Ezen a természetes alapon, igazi emberi lehetőségen nyugszik az Isten országáért vállalt nőtlenség. Jóllehet ez utóbbi egészen új indítékokat is szolgáltat. Másodszor: az ilyen nőtlenség nagyon illik a szolgálati papsághoz. Kifejezésre juttatja az evangélium hirdetéséhez előírt védtelenséget, illetve a Jézus és közössége iránti szolgálatkészséget, szabadságot. Megfelel Jézus életformájának. Főként keresztben vállalt önátadásának, ami jelenvalóvá lesz a szentmisében a pap szolgálatát által. Harmadszor: A papi szolgálattal járó lelki életformát nem csak a nőtlenség fejezheti ki. A papi szolgálattól különböző, sajátos karizma ez. Teológiailag nem bizonyítható, hogy a kettő szükségszerűen és elválaszthatatlanul összefügg. Az Újszövetség pasztorális leveleit — kétségtelenül — házassági vezetőknek írták.

Ezért nem kockáztathatjuk sem a közösség sem a papság üdvét fenkölt, de mégsem a legmagasabb javakért. Ez nem felhívás a leépítésre. A Lélekbe vett bizalomhoz tartozik az is, hogy elfogadjuk: a vezetés megnyilatkozik az Egyház tényleges helyzetében. Ügyeljünk tehát a különböző evangéliumi tanácsokra, a lelki élet sokféle formájára és a különböző evangéliumi tanácsok benső összetartozására. A nőtlenség ugyanis csak akkor lesz emberileg teljes és keresztényileg hiteles, ha összefüggésben marad a lelki élettel.

A gyakorlatban: az evangéliumért vállalt nőtlenség lelki közösséget kíván. Ezért foglalnak el ma oly fontos szerepet a papok közötti kölcsönös kapcsolat és a papi közösségek változatos formái. Főleg a fiatalabb nemzedék keresi ezeket. Gyakran éheznek az evangélium szerinti lelki élet hiteles módjaira. Az üres és tartalmatlan, elpolgárisodott civilizáció helyett mindinkább keresnek valami más lehetőséget. Evvel a háttérrel kellene újból megvitatnunk a papsághoz illő lelki életformát.

H. U. v. Balthasar mondatával szeretném zárni ezt a részt: „Lehetséges, hogy a jövő Egyházában a nőtlenség kisebb mértékben lesz. Elképzelhető. Azonban az is megtörténhet, hogy ezeknek a keveseknek példája új világosságot támaszt az Egyházban ennek az életformának helyességéről és nélkülözhetetlenségéről. Megeshet, hogy egy ideig éhezünk és szomjúhozunk. Azonban éppen ez ébreszt új hivatásokat, helyesebben: új nagylelkűséget, hogy felelhessünk a soha nem hiányzó hívásokra.“

Pap a világ embere

A papi szolgálat lelki dimenziójának második szempontja, hogy a pap lelki ember, de egyszersmind világi is. Meghökken ez a kijelentés? A Biblia sze-

rint azonban Isten lelke átfogóbb és nagyobb az Egyháznál. Nem zárhatjuk be a templom falai közé. Ott fúj, ahol akar: mindenütt működik az egész teremtesben s történelemben. A Római levél 8. fejezete szerint az egész természet sóvárog és vágyódik, s a teljes emberi történelmet a szabadság jövendő országa felé vezeti a Lélek. A „névtelen keresztény“ kifejezés ugyan nem találó, a mögötte rejlő igazság azonban tagadhatatlan. Ezért a lelki ember nem vonulhat vissza kamrájának csendjébe, figyelnie kell az idők jelére. Ügyeljen a világ hamis profétáira is, hogy a kor kérdésein keresztül jobban megérthesse az evangéliumot s a tényleges helyzetnek megfelelően hirdesse.

A pap missziója tehát nemcsak az Egyháznak szól. Benne, vele és belőle a világhoz is van küldetése. Félreértenénk a pap megbízatását, ha azt gondolnánk, hogy elég – üggyel-bajjal – megőrizni a meglevőt.

Engedjük, hogy szívünkben visszhangra találjon a fiatalság s az ún. távolesők keresése. Ilyen értelemben a bevetés az emberhez méltóbb rendért és társadalmi igazságosságért a papi küldetés része. A régi szerzetesszabályt: „Ora et labora“, Roger Schützcel ma „Harc és szemlélődés“-nek fordíthatjuk.

A pap egyházi mivolta

Ez a pap lelki dimenziójának harmadik szempontja. Az Egyház a Lélek helye és szentsége, ezért a papi hivatal lelki jellege egyháziasságot kíván a paptól. Ha az Egyház a Szentlélek szentsége, akkor nem a pap énje, véleményei, szándékai, érdekei és igényei, hanem az egész egyházi hitközösség nagy „mi“-je a Szentlélek helye és eszköze. Jézus Krisztus Lelke teszi a közösséget az Ő testévé, amelyben minden tag rászorul a többire. Ezért szent Pál szerint a Lélek valódi működésének, valamint a szellemek megkülönböztetésének mércéje éppen az, hogy szolgálja-e az egység építését vagy viszályt, esetleg állandó ellentétet támaszt. Főleg a papra áll: „Ne szakítsátok szét az egység kötelékét.“ Csak a püspök vezetése alatt álló papi közösségben lehetséges a papi szolgálat.

A közösségvállalás azonban nem kritikátlan, fejbólogató, elvtelen alkalmazkodás. Eppen, mert az Egyház a Szentlélek szentsége, helye van a jogos kritikának. Ugyanis a „szentség“ nem egyenlő magával a megszentelő Lélekkel. Szentek és bűnösök együtt élnek benne a világ végéig, mi is hozzá tartozhatunk. Egészséges feszültség nyilatkozik meg az Egyház látható, intézményes oldala és lelki dimenziója között. Úton van, s csak az idők végén teljeseedik be. Ezért teológiailag és lélektanilag lehetetlen, hogy korlátlanul, mindenben és mindenkivel azonosulhassunk az adott Egyházzal. A tényleges kapcsolat lehetővé, sőt szükségessé is teszi a kritikát az Egyházban. Szaván fogja s mércéjét, Jézus Lelkét állítja eléje. Így jártak el a nagy szentek.

A szervezetekkel szembeni egészséges kritikával párosuljon azonban az egyéni szubjektivitásunk iránti bizalmatlanság is. Csak akkor haladhatunk a tárgyilagosságban, ha engedjük, hogy minket is rostáljanak meg egy nagyobb összefüggésben. Egyháziak vagyunk, ha őszintén helyezük magunkat az Egyház egészébe: saját szerepünknek valós értéket tulajdonítunk. Azaz felfogásunkat nem abszolútizáljuk, hanem hallgatjuk a másik szavát is, s nem vágjuk

el önkényesen a beszédfonalát. Az egyháziasság lényegénél fogva feszültséggel jár.

Ha az egész Egyházat s benne az egyesek létét útnak, folyamatnak fogjuk fel, akkor egyaránt ki van zárva az előremenekülés egy utópikus eszmei egyházba és a visszamenekülés az egészségesnek vélt hagyomány eldorádóujába. A Lélek az Egyház minden szakaszában működik. Ma, a jelen Egyházában is, minden probléma és ellentét mellett. Ezért maga az egyházi hagyomány is folyamat. Nem végződik egy pontban pl. X. vagy XII. Piuszal, ahogy egyesek gondolják. Sem az Újszövetséggel, illetve a konstantini időekkel, ahogy mások vélik. Mind a szélsőséges tradicionalisták, mind pedig a szertelen progresszisták tévednek egyházképükben s az egyházi hagyomány értelmezésében. Tartunk ki a ma Egyháza mellett, annak minden megoldatlan problémája s szinte kibírhatatlan feszültsége ellenére. Ehhez a valós Egyházhoz szól papi szolgálattunk. Ennek a tényleges Egyháznak szól a jövő ígéréte.

Reménykedő tekintet

Mindez reményteljes szemlélethez vezet bennünket. De nem jelenti, hogy a bevezetőben említett problémákat egyszerűen eltussoljuk. A remény nem olcsó optimizmus. A remény helytáll a problémákban és megpróbáltatásokban. Remélhetőleg észrevettük fejtegetésünk folyamán, hogy a krízis tagadhatatlan nyomai mellett, számos és többrétű a remény jele is. Újra feléledt az élet értelmének s Istennek keresése, hatalmas a vágy Jézus után, feltűntek a lelki megújulás különböző útjai. Úgy látszik, túljutottunk már az utóbbi évek egyoldalúan szociológizáló és politizáló szempontjain. Halmozódnak az ismérvek, hogy hamarosan nem panaszkodhatunk: kevés a vallási érdeklődés. A kérdés inkább az: képesek az egyházak hiteles és meggyőző feleletet adni ezekre az újraéledt vallási kérdésekre? Képesek gyümölcsöztetni a lelki megújulást? Ezen feladatok megoldásánál kell helytállnia az egyházi tisztségeknek a közeljövőben.

Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy a megoldást csak a régi álláspontokhoz való ragaszkodás, illetve a változások mellőzése hozza meg. Egyaránt szükség lesz cselekvésre és elmélkedésre. Az új lelkipásztori feladat értelmi és lelki éberséget követel: bátorságot, lelkipásztori „hatodik érzéket” és képzelőerőt új, eddig szokatlan kérdések boncolgatásához. Mindenekelőtt részeseitük előnyben az evangélium kérdéseit és feleleteit a módszertani, szabályzati és szervezési kérdésekkel szemben. Ha ez sikerül Isten kegyelméből, akkor előfordulhat, hogy a kevés pap tanúsága ismét sokakat meggyőz: Van jövője a papi hivatásnak, érdemes vállalni, éppen azért, mivel egész embert követel! Isten Jézus Krisztusban kinyilvánított titka – az Egyházban működő Lélek erejével – ma is hatalommal teli jelenlét a világban az emberiség javára. Hálásak lehetünk, hogy szolgálainak és gondnokainak hívott bennünket.

(Geist und Leben, 51, 1978)